

Roman Garba (vlevo) s týmem archeologické expedice v Ománu

Foto archiv Romana Garby (6)

ZA TRILITY DO OMÁNU

K čemu sloužily? Záhada tamní archeologie

Má tři vysoké školy, ale žádnou nevystudoval v České republice. Na univerzitě v polské Gdyni se stal námořníkem, na dalších dvou, ve Velké Británii a v Itálii, archeologem. Co Romana Garbu (55) přimělo, aby od profese námořního důstojníka zběhl k archeologii a jak složitá byla cesta mezi mezinárodní archeologickou elitou? I o tom jsme si povídali.

Spolu s mezinárodní archeologickou expedicí TSMO (Trilith Stone Monuments of Oman), již vede, se Roman Garba již několikrát pokouší odhalit tajemství trilitových rituálů v Ománu. Obestřeno tajemstvím je stále nejen to, kdy k nim docházelo, ale také jaký účel plnily. „Z odkrytých ohnišť jsme zjistili, že trilitové monumenty se používaly v období před 2400 až 1800 lety, to je o dvě stě let dříve, než se myslelo.

Objevili jsme lokality se dvěma generacemi trilitových monumentů a radiouhlíko-

vým datováním jsme zjistili, že časový rozdíl mezi nimi je čtyři sta let,“ přibližuje archeolog podstatu práce mezinárodního vědeckého týmu v Ománu.

Výzkum trilitů probíhá především v okolí přístavu Duqm. Právě zde je jedna z největších koncentrací trilitů, která dokazuje příznivé klimatické podmínky a osídlení oblasti lidmi od období paleolitu až do pozdní doby železné. V Dobřichovicích, obci v okrese Praha-západ, kde jsme se k rozhovoru sešli, Roman Garba žije od roku 2001.

Jak se to přihodilo, že jste se stal vedoucím mezinárodní expedice?

V Ománu jsou nejvíce aktivní italští archeologové a já jsem měl štěstí, že se mě ujal jejich vedoucí, poradce ministra pro archeologii, profesor Maurizio Tossi. To on mě seznámil se světovými archeology a otevřel mi tak cestu k expedicím v Ománu a Uzbekistánu. Zpočátku jsem hlavně fotografoval různé objekty pro ministerstvo, ale postupně jsem se seznamoval se všemi týmy. Hned první setkání s enigmatickými

trility mě uhranulo a začal jsem se jim věnovat. Ministerstvo mělo velký zájem, aby se záhada trilitů začala pomalu rozplétat. Když jsem si pak u ministerstva získal archeologickou koncesi, mohl jsem začít stavět svůj tým.

Co to vlastně jsou ty trility?

Jde o jakési kamenné pyramidy postavené v řadě, které ještě stojí na platformě z drobných kamínek, takové mini Stonehenge. Kamenné pyramidy se skládají ze tří kamenů, proto trility, název pochází z latinského tri (tři) a lity (kameny).

U stojících kamenů je řada paralelních velkých ohnišť. K nim navíc vždy patří čtyři kameny čtvercové z té konfigurace mezi ohništi a stojícími kameny. Jde o opakující se konfiguraci používanou k pradávným rituálům před minimálně dvěma tisíci lety.

Jak víte, že jsou právě takto staré?

Z vykopaných ohnišť jsme odebrali uhlíky a pomocí radiouhlíkové datovací metody jsme zjistili, kdy naposledy tam byl oheň. Radiouhlíkové datování a dalším méně častým datovacím metodám používaným v archeologii a geochronologii se v hodně věnuji i po stránce metodologické.

A jak jste odhalili časovou osu, tedy kdy se s rituály začalo?

Na to je zase jiná datovací metoda, které se říká OSL (Optically-Stimulated Lumi-

Odběr uhlíků z ohnišť patřících k trilitům

nescence). Ta nám prozradí, kdy naposledy sedimenty pod kameny viděly světlo. Vzorok se odebírají ve tmě a ve tmě se také zpracovávají. OSL pro nás dělá Mahmoud Abbas, Jordánek, který pracuje v Číně na Univerzitě věd o zemi. Ta shodou okolností sídlí ve Wu-chanu (směje se). OSL a uhlíkové datování se skvěle doplňují. Díky oběma metodám můžeme nejen vědět, kdy naposledy se tam rituály konaly, ale i kdy poprvé.

Jak je možné, že se na těch místech vše zachovalo?

Většinou to jsou odlehlá místa. Navíc klima v Ománu je diametrálně odlišné od toho, na jaké jsme zvyklí my. Podnebí je suché, krajina je pouštní a podléhá spíš větrné erozi než akumulaci vrstev hlíny a spraši.

Ví se už, kdo trility postavil a k čemu sloužily?

To je jedna z největších záhad arabské archeologie. A právě na tom budujeme, kdo je postavil, na co se používaly, k jakým rituálům. Z padesáti procent se trility nacházejí u pohřebišť, takže jeden z atributů se vztahuje k uctívání předků. K tomu, že se kočovné kmeny vracely na místa, kde byli pohřbeni předkové, a nějak je uctívaly.

Jenže my jsme tam nenašli žádné kosterní pozůstatky. Hrobky to nejsou, nenašli jsme ani žádné zbytky, střepy nebo jiné předměty. Ta místa jsou až rituálně čistá.

A kdy rituály skončily?

Začaly čtyři sta let před Kristem a skončily dvě stě let po Kristu.

Stojící kameny trilitů

Různé varianty trilitů

Přesun celého trilitového monumentu do Národního muzea v Maskatu, kde je možné si trility prohlédnout (horní snímek vpravo).

téma. K tomu ještě musíme pokračovat ve studiu historických a epigrafických zdrojů, v okolí trilitů se nacházejí petroglify (kamenné rytiny) s texty v zatím nerozluštěném jazyce. Pro začátek jsme analyzovali vlastní naměřená data, jejichž množství více než desetinásobně převýšilo předchozí data o trilitech nasbíraná za posledních čtyřicet let.

Místní úřady podobné výzkumy podporují?

Spolupracujeme s tamním ministerstvem pro kulturní rozvoj a turismus. Archeologii podporují už od dob, kdy tam před čtyřiceti lety přišli Italové a předtím Dánové. Z pohledu bádání byl Omán v archeologii a přístupu k zahraničním expedicím hodně vepředu.

A oni nevědí, k čemu trility sloužily?

Tvrdí, že jde o hrobky, jenže se tam nikdy nenašly žádné kosti. To je první věc, která neseď. Je potřeba udělat i etnografický výzkum. Na jihu Ománu se vyskytují kmeny, které mluví semitským, tzv. moderním jihoarabským jazykem, který s arabštinou nemá příliš společného. Blíž je spíš hebrejštině. Je stále záhada odkud tyto kmeny přišly.

Vesnice s „ne-arabskou“ koncovkou v názvu -út, -át a -ót se nacházejí ve velké oblasti Ománu a Jemenu, přesně odpovídající rozšíření trilitů. Jedna z teorií je, že právě trility byly používány pro náboženské rituály těchto nearabských kmenů. Náš výzkum by chtěl přinést více světla do této problematiky.

Roman Garba (nar. 1966)

- mj. vášnivý fotograf a cestovatel
- nejprve vystudoval námořní univerzitu v polské Gdyni.
- od roku 1991 pracoval pět let jako radiodůstojník u Československých námořních lodí.
- následně získal titul bakaláře v oboru archeologie a historie a magistra v oboru archeologie a památková péče na univerzitě v Leicesteru ve Velké Británii. Na univerzitě v Itálii získal Ph.D. v oboru asijských, afrických a středomořských studií.
- pracuje na částečný úvazek v Ústavu jaderné fyziky a na Archeologickém Ústavu AV ČR.

Dalo by se říct, že vás arabské země jímají hlavně z důvodu, že jinde už je vše probádané?

Částečně také, protože tyhle lokality mají obrovský potenciál. V Arabii si v některých momentech připadáte jako v Indiana Jonesovi, spousta věcí je ještě neobjasněných. Ví se, že v době bronzové tam sídlila velká civilizace, která exportovala měď z Ománu do údolí Indu a do Mezopotámie atd.

Arábie je také most mezi Afrikou a Asií, přes který museli přejít předchůdci člověka, když osídlili svět. Toto bylo ale výrazně dříve, v době kamenné, kdy Arábie byla zelená v meziledových obdobích. Je tam stále co objevovat a každým rokem se podaří nové významné objevy.

A na čem ještě pracujete?

Kromě trilitů se nám v Duqmu podařily další dva objevy. Odhalili jsme prehistorické pobřežní osídlení u laguny v oblasti s vysokou koncentrací trilitových monumentů. Našli jsme tam bronzové artefakty a podle vzorků uhlíků jsme zjistili, že tato oblast byla lidmi osídlená už ve starší době želez-

né, tedy před 2800 až 2300 lety. Toto odhalení by nám mohlo pomoci pochopit funkci trilitů zejména v oblasti Duqm.

A ten druhý objev?

Jde o kamenné nástroje zhotovené před sedmdesáti až sto tisíci lety, které naznačují jednu z tras, kudy se anatomicky moderní lidé rozšířili z Afriky do celého světa.

Předběžná typologická analýza zaznamenaných artefaktů nám umožnila provizorní datování těchto povrchových nálezů do období středního paleolitu. Výsledkem první vykopávkové sezony bylo také přemístění ohrožených trilitových monumentů z Duqmu do hlavního ománského města Maskatu, kde jsou trvale vystaveny v Národním muzeu.

Mirka Paloncy

PR01203

A proč skončily, to se ví?

Neví, ale až podezřele to koreluje s koncem období rozkvětu kadidlové stezky. Kadidlovou stezkou putoval z Asie do Evropy přibližně stejný objem zboží jako mnohem známější hedvábnou. Kadidlovníky rostou především v Ománu a v Jemenu. Tam se kadidlo sbíralo a pak je karavany přepravovaly přes Saúdskou Arábii, Jordánsko až do Gazy, odkud pak loděmi mířily primárně do Říma.

Nemohli je tedy postavit obchodníci, kteří se tam cestou zastavili k odpočinku?

Ano, to je jedna z teorií. Spousta trilitů je opravdu na těch stezkách, ale spousta zase ne. Jsou úplně mimo a jde rovněž o obrovské koncentrace. Opravdu to vypadá spíš na nějaké rituální oslavy. Pravděpodobně šlo o jakési pouštní kaple, ale multifunkční, které sloužily buď pro poutníky, nebo k uctění zemřelého, případně

k oslavám narození, příchodu jara nebo dešťů.

Jak zjišťujete, k čemu mohly sloužit?

Nejprve zjišťujeme, kde se nacházejí. Do té doby, než jsem se tomu začal věnovat, obsahovala největší databáze trilitů šedesát jedna lokalit, nyní jich máme 921. Další místa jsem objevil především prostřednictvím družicových snímků. Pomocí radiouhlíkových dat z ohnišť jsem věděl, kdy tam naposledy byl oheň, a podle polohy jsem zjistil, kde se stavitelé trilitů nacházeli. Tomu se říká prostorovo-časová analýza.

Co se z ní dá vyčíst?

Možné migrace, že kmeny, které používaly trility, migrovaly na sever a že se pak zase vracely. Podle těch dat je lze částečně vystopovat. To je první velký výsledek našeho výzkumu, na kterém ale budeme dál pracovat. To je první velké a dlouhé

TEREZIA

Vitamin D3, který děti milují

- ✓ Dobrá snášenlivost díky složení bez konzervantů
- ✓ Nedráždí břicho
- ✓ Pro děti již od narození

Žádejte v lékárnách

Praktické kapátko

Doplňek stravy

VITAMIN D3

KAPKY 10 ml

Sleva 25 % pro Vás

Zaregistrujte se na www.terezia.eu, zadejte **slevový kód DLK65** a nakupujte s **25% slevou**. Sleva platí pouze na e-shopu pro registrované a na jeden nákup. Slevový kód platí do 31. 12. 2021.